

Alexandru Suceveanu avec la collaboration de l'architecte Gordana Milošević, Octavian Bounegru, Crișan Mușeteanu et Gheorghe Poenaru-Bordea et la participation de Adela Bâltac, Mihai Dima et Ioan Iațcu, *Histria. Les résultats des fouilles XIII. La basilique épiscopale*, Editura Academiei Române, Bucarest, 2007, 235 p. (cu 15 fig. incluse în text) + LXXXII pl., ISBN 978-973-27-1520-8

Seria monografică dedicată rezultatelor cercetărilor de pe șantierul Histria, șantier care a format mai multe generații de arheologi, a ajuns la al XIII-lea volum, performanță atinsă de puține situri de perioadă clasică.

Volumul cuprinde *Cuvânt înainte* (p. 7-10), *Surse bibliografice* (p. 11-13), *I. Stratigrafia* (p. 15-43), *II. Bazilica episcopală* (p. 44-84), *III. Considerații arheologice și istorice* (p. 85-144), *IV. Catalogul descoperirilor* (p. 145-230), *V. Lista ilustrațiilor* (p. 231-235), la care se adaugă 82 de planșe.

În *Cuvânt înainte*, Al. Suceveanu prezintă, pe scurt, etapele cercetării edificiului, începând cu cele două secțiuni „în cruce” realizate în anii 1969-1970, împreună cu C. Scorpan (în sectorul, denumit convențional, până în anii '90, *Central*) și continuând cu etapele constituirii echipei (după reluarea cercetărilor, în 1984) și cu prezentarea studiilor preliminare apărute în publicațiile de specialitate referitoare la acest sector.

Stratigrafia, prezentată tot de Al. Suceveanu, debutează cu prezentarea metodei de cercetare (după cele două secțiuni magistrale amintite mai sus, au fost realizate, începând cu anul 1984, 39 de casete de 5 × 5 m, la care se adaugă două suprafețe de dimensiuni mai mari) și a datării celor 11 niveluri ale Histriei romane și romano-bizantine (de la debutul erei creștine și până în anul 681 p.Chr.).

Urmează prezentarea a trei monumente anterioare bazilicii episcopale. Primul și cel mai important dintre acestea este o bazilică de mari dimensiuni (până în prezent a fost dezvelită doar absida, care are o deschidere de 7 m, exact cât a celei a bazilicii episcopale). Aceasta a funcționat pe nivelurile III A și B (deci, cu aproximație, între anii 378-491) și este primul monument paleocreștin al Histriei. Al doilea este un canal datat cu monede de la Teodosius I la Zenon, legat de prima bazilică, iar al treilea o stradă, realizată în sec. II-III și reparată în sec. IV, care a fost utilizată și în perioada funcționării bazilicii episcopale. Strada, cu o lățime de cca. 4 m, a fost descoperită la vest de bazilică.

Cea mai mare parte a capitolului este destinată, evident, stratigrafiei bazilicii episcopale, monument care, cu o lungime de 58 m și o lățime de 28 m în zona transeptului și de 18 m în cea a naosului, ocupă 2% din suprafața cetății romano-bizantine. Bazilica are două faze de funcționare, corespunzătoare nivelurilor IV A și B, dateate între anii 491-559, respectiv 559-602. Pentru fiecare din aceste două faze sunt prezentate elementele constitutive ale bazilicii: coridorul-portic, *atrium*-ul, cele două anexe legate de acesta, nartexul, naosul trinaț, transeptul, bema, absida și cele două anexe legate de transept, acestea din urmă fiind realizate din pietre legate cu pământ. În general, edificiul n-a suferit modificări majore în decursul celei de-a doua faze. Acestea sunt mai importante în cazul bemei, element refăcut complet și a

anexelor legate de transept, care sunt extinse, una dintre aceste fiind refăcută din pietre legate cu mortar. Autorul își pune problema existenței unei cripte, afirmând că aceasta a putut funcționa doar pe parcursul fazei IV A, fapt ce nu poate fi însă demonstrat, datorită importantelor modificări ale bemei în faza IV B. În legătură cu faza a doua a funcționării bazilicii, sunt puse și trei morminte, descoperite la mijlocul anilor '90 în exteriorul edificiului, la est de absidă, la care se adaugă unul descoperit în 1970.

În ceea ce privește locuirea ulterioară dezafectării bazilicii episcopale, aceasta poate fi surprinsă pe parcursul ultimelor două faze ale cetății, V A și V B, datate, cu rezerve, între anii 602-641, respectiv 641-681. Prima fază prezintă încă un caracter urban. În bazilică s-a putut observa, în unele suprafețe cercetate, un nivel din pământ galben; de asemenea, asistăm la compartimentări de încăperi. Descoperirea unui depozit de candelă într-una din încăperile anexe, îl face pe autor să-și pună problema funcționării acesteia ca spațiu sacru. A doua fază ignoră aproape în totalitate vechile ziduri ale bazilicii; așezarea se află în plin proces de ruralizare, fiind, treptat, abandonată de ultimii săi locuitori.

Al doilea capitol, *Bazilica episcopală*, debutează cu un studiu de arhitectură, realizat de G. Milošević. În acesta sunt descrise toate componentele edificiului – compartimentele, zidurile, pilaștrii etc. și sunt prezentate mai multe sondaje realizate de arhitecta belgrădeană pentru a clarifica unele situații legate, în general, de cronologia relativă a unor ziduri. Unul dintre acestea, realizat în centrul bemei, loc unde trebuie să se găsească în mod normal o criptă, a dus la identificarea unei construcții rectangulare, anterioară bazilicii; autoarea studiului se îndoiește însă că aceasta a putut fi utilizată drept criptă. Studiul este însoțit de un bogat material ilustrativ, fiind redate toate sondajele, metoda de măsurare și mai multe reconstituiri ideale – un profil longitudinal, unul transversal și o imagine a întregului edificiu. Studiul de arhitectură este urmat de prezentarea elementelor de decorație interioară, aceasta fiind însoțită de reconstituiri (O. Bounegru și I. Iațcu) și de un subcapitol referitor la analogii și utilizarea și repartizarea spațiului sacru (O. Bounegru).

Următorul capitol, *Considerații arheologice și istorice*, datorat lui Al. Suceveanu, cuprinde evoluția urbanismului histrian în epoca Imperiului târziu, administrația, viața economică și socială și evoluția creștinismului histrian.

În *Catalogul descoperirilor* sunt incluse inscripțiile – nouă piese grecești și latinești, ultima dintre acestea (o placă circulară din marmură), contemporană funcționării bazilicii, demonstrând faptul că la Histria se practica creștinismul „oficial” (Al. Suceveanu), monedele – 277 exemplare grecești, romane provinciale, romane imperiale și bizantine timpurii (Gh. Poenaru-Bordea și M. Dima), piesele de arhitectură (G. Milošević), ceramica – farfurii orientale și nord-africane, oale de bucătărie, ulcioare, amfore, opaițe (C. Mușețeanu și A. Băltăc), obiectele de cult (A. Băltăc) și descoperirile mărunte (A. Băltăc).

Ilustrația (grunduri, profile, desene sau fotografii ale pieselor descoperite, reconstituiri), de calitate foarte bună, tipărită pe hârtie cretată, întregeste această importantă lucrare, care este indispensabilă specialiștilor preocupați de perioada clasică și reprezintă un exemplu demn de urmat de colectivele de pe celelalte șantiere arheologice dobrogene. În plus, trebuie remarcat meritul domnului Al. Suceveanu, care a publicat toate săpăturile pe care le-a efectuat.

Dorel Paraschiv